

LEEST U DE KLEINE LETTERTJES MAAR!

VOORSTELLEN VAN DE SP TER
BESTRIJDING VAN ACQUISITIEFRAUDE

SHARON GESTHUIZEN SP-TWEEDE KAMERLID

MICHEL VAN NISPEN BELEIDSMEDEWERKER SP-TWEEDE KAMERFRACHTIE

LEEST U DE KLEINE LETTERTJES MAAR!

VOORSTELLEN VAN DE SP TER BESTRIJDING VAN ACQUISITIEFRAUDE

Sharon Gesthuizen SP-Tweede Kamerlid
Michiel van Nispen beleidsmedewerker SP-Tweede Kamerfractie

Foto omslag: flickr/VozAltaEs
Mei 2012

INHOUDSOPGAVE:

Samenvatting	7
Wat gebeurt er bij acquisitiefraude?	9
Cijfers en impact	13
Gerichte aanpak acquisitiefraude nodig	15
Voorstellen SP	21

SAMENVATTING

Misleiding en fraude zijn helaas van alle tijden. Een vorm van fraude die echter de laatste tijd steeds ernstigere vormen lijkt aan te nemen is acquisitiefraude. Bij acquisitiefraude gaat het om misleidende handelspraktijken, waarbij de ondernemer of – in een beperkt aantal gevallen – de burger die voor een bepaalde dienst betaald heeft (zoals voor het plaatsen van een advertentie) niet de beloofde tegenprestatie krijgt geleverd die redelijkerwijs mag worden verwacht. Ook spooknota's, facturen die uit het niets worden toegestuurd en die opeens geen factuur maar een langdurige overeenkomst blijken te zijn, zijn een hardnekkig fenomeen.

De werkwijze van acquisitiefraudeurs is vaak geraffineerd. Op slinkse wijze laten ze de ondernemer in de val trappen. De fraudeurs lijken steeds sluer en brutaler te opereren. Dit leidt tot grote schade voor het bedrijfsleven. De economische schade is naar schatting jaarlijks 400 miljoen euro. Behalve economische schade levert deze misleiding ook psychische schade op bij de slachtoffers, die zich schamen en het vertrouwen verliezen in de medemens. Ook het algemene vertrouwen in het handelsverkeer wordt hierdoor geschaad.

Slachtoffers die zich melden bij de politie krijgen vaak te horen dat het een civiele zaak is en dat er geen rol is voor politie en justitie. Helaas klopt dat vaak ook, omdat de huidige bepalingen uit het Wetboek van Strafrecht niet zijn toegesneden op deze vorm van fraude. Maar ook als de werkwijze van de fraudeur wel als oplichting of valsheid in geschrifte kan worden bestempeld en er dus optreden van politie en justitie mag worden verwacht, blijft dat vaak achterwege. Voor gedupeerden, die via het civiele traject hun recht willen halen, kost dit veel tijd en moeite, waarbij de kans van slagen ook niet van tevoren vaststaat.

De huidige aanpak van acquisitiefraude schiet tekort. Tot nu toe heeft de regering benadrukt dat er vooral goede voorlichting moet worden gegeven aan ondernemers, zodat voorkomen kan worden dat men er in trapt. Maar het kan niet bij voorlichting blijven. Deze vorm van misleiding wordt grootschalig toegepast door criminelen met een geraffineerde en brutale werkwijze. Dat kan en mag niet zonder gevolgen blijven; voorlichting alleen is niet genoeg. Een stevige en gerichte aanpak op diverse fronten is hard nodig. Deze notitie bevat voorstellen hiertoe.

Duizenden ondernemingen ontvingen spooknota's voorzien van de afkorting 'KvK' en van een logo dat sterk lijkt op het logo van de Kamer van Koophandel. De afkorting bleek echter te staan voor 'Kantoor voor Klanten'. De nodige ondernemers zijn hier ingetuind.

LEEST U DE KLEINE LETTERTJES **MAAR!**

WAT GEBEURT ER BIJ ACQUISITIEFRAUDE?

Veel ondernemers zijn er wel eens in getrapt. Op een druk moment, bijvoorbeeld vlak voor de zomervakantie, wordt u gebeld door een verkoper die beweert dat u op een bepaalde website adverteert. De verkoper stuurt u een fax, met de vraag dat even te bevestigen; er is haast bij anders vervalt de advertentie. U ondertekent de fax en stuurt deze terug. Na enkele weken ontvangt u een factuur. Door te tekenen blijkt u een overeenkomst te zijn aangegaan, waar u niet meer onderuit kunt. Maandelijks bent u een fors bedrag verschuldigd. Als u niet betaalt dreigt een juridische procedure.

Deze vorm van misleiding heet acquisitiefraude. Ook wel advertentiefraude genoemd, omdat het meestal draait om het plaatsen van één of meer advertenties of naamsvermeldingen in tijdschriften of op websites. Ook het ongevraagd en zonder juridische basis toesturen van facturen, zogenaamde spooknota's, valt hieronder. Soms belanden deze facturen 'op de grote stapel' en worden ze door de verantwoordelijke medewerker betaald, zonder controle van de juistheid hiervan. Ook gebeurt het geregeld dat de ondernemer door het betalen van de factuur onbewust een overeenkomst is aangegaan, omdat in de kleine lettertjes staat dat men door het betalen van de factuur een contract sluit.

DEFINITIE EN KENMERKEN

Onder de term 'acquisitiefraude' vallen dus diverse vormen van misleiding, bedrog en/of oplichting. Huisman en Van de Bunt, die in opdracht van het WODC van het ministerie van Justitie onderzoek deden naar de aard, achtergronden en aanpak van acquisitiefraude in Nederland, gaan uit van de volgende definitie van acquisitiefraude:

'misleidende handelspraktijken tussen organisaties, waarbij bepaalde verkooptechnieken worden gebruikt gericht op het winnen van vertrouwen en het wekken van verwachtingen teneinde de ander te bewegen tot het aangaan van een overeenkomst, waarbij de tegenprestatie niet of nauwelijks naar behoren wordt geleverd.'¹

Of een bepaalde handelspraktijk wel of niet 'misleidend' is, is voor discussie vatbaar. Waar de één van mening zal zijn dat men altijd de kleine lettertjes bij een factuur moet lezen, zodat men exact weet waarvoor men betaalt en of daarmee niet onbedoeld een overeenkomst wordt aangegaan, zal de ander het gebruik van kleine lettertjes als 'evident misleidend' of zelfs als 'oplichting' bestempelen. Dat maakt de aanpak van deze vorm van fraude ook ingewikkeld (zie onder).

De verkooptechnieken die worden gebruikt om acquisitiefraude te plegen zijn zeer divers. De fraudeurs zijn wat dat betreft uitermate creatief. Genoemd is al dat ze doelbewust in drukke periodes contact opnemen, zoals bijvoorbeeld vlak voor sluitingstijd. Ook maken de criminelen vaak gebruik van de goede naam van een vertrouwenwekkende organisatie, of hebben ze een uitermate professioneel ogende website.

¹ 'Misleidende Handelspraktijken. Een onderzoek naar aard, achtergronden en aanpak van acquisitiefraude in Nederland'. Huisman & Van de Bunt, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2009.

Belangrijkste kenmerk van acquisitiefraude is in ieder geval dat u, simpel gezegd, niet krijgt wat u beloofd is of waar u voor betaald hebt. De 'drukbezochte website' blijkt niet te bestaan, het 'veelgelezen vaktijdschrift' ploft bij niemand anders op de deurmat dan bij de adverterende ondernemer zelf, of de factuur die u betaald hebt blijkt niet een eenmalige nota maar een overeenkomst te zijn waardoor u voortaan maandelijks het gefactureerde bedrag moet overmaken. En dat voor een periode van twee jaar, zonder dat daar een substantiële tegenprestatie tegenover staat.

Het Steunpunt Acquisitiefraude onderscheidt diverse vormen van acquisitiefraude:²

- **Telefoon:** De meest voorkomende vorm is die van (ongevraagde) telefonische benadering, waarbij op geraffineerde wijze wordt geprobeerd aan de ondernemer een mondeling akkoord of een handtekening (bijvoorbeeld op een terug te sturen fax) te ontfutselen. De vermelding in een internetgids van 150 euro per jaar blijkt 150 euro per maand te kosten.³
- **Spooknota's:** Ook spooknota's komen erg veel voor. Te onderscheiden zijn de eenmalige massaal verstuurd facturen aan een (gehackt of gekocht) ondernemersbestand, zonder enige tegenprestatie. Daarnaast zijn er de 'op facturen lijkende aanbiedingen', waarbij de ondernemer denkt een verplichte factuur te betalen maar ongewild aan een langdurige overeenkomst vastzit.
- **Vanuit het buitenland:** De buitenlandse acquisitiefraudeur benadert de Nederlandse ondernemer meestal per post. In het formulier wordt de ondernemer gevraagd de gegevens te controleren, met als argument dat deze up-to-date gemaakt moeten worden ten behoeve van de 'free entry in our database'. In de kleine lettertjes blijkt te staan dat de ondernemer, door het formulier (gecorrigeerd) terug te sturen, een betaalde advertentieovereenkomst met een looptijd van drie jaar is aangegaan. Het grensoverschrijdende karakter van deze criminaliteit maakt de aanpak nog lastiger.

VOORBEELDEN VAN MI SLEIDING EN WERKWIJZEN

- Een ondernemer wordt telefonisch benaderd. De verkoper deelt mee dat de bedrijfsgegevens van de ondernemer momenteel gratis vermeld worden op een bepaalde website. Als de ondernemer antwoordt daar niet langer prijs op te stellen, reageert de verkoper met de opmerking dat er een fax wordt gestuurd om die vermelding stop te zetten. Anders ontstaat een betalingsverplichting. De ondernemer tekent de fax, maar blijkt daarmee een overeenkomst te hebben gesloten, juist voor de vermelding op de website waar zij geen prijs op stelde. De overeenkomst duurt 24 maanden en is niet tussentijds op te zeggen. De ondernemer ging er vanuit dat de fax de afspraken uit het telefoongesprek zou bevestigen. Omdat dit vertrouwen erg menselijk is, trappen veel mensen in deze werkwijze.
- Het kan nog brutaler. Een ondernemer werd benaderd met het aanbod om een advertentie te plaatsen. Hij vroeg bedenktijd. Korte tijd later werd hij nog eens benaderd; hierop gaf de ondernemer aan over weinig geld te beschikken en verzocht hij om een offerte, zodat hij het aanbod nog eens rustig kon bestuderen. De offerte die hij vervolgens dacht te ontvangen bleek echter een factuur te zijn die tevens duidelijk maakte dat de termijn om het aanbod te weigeren was verstreken. Zo was hij op het moment dat hij ervan kennis nam reeds 200 euro verschuldigd.
- Nog een berucht geval is het reeds genoemde Kantoor voor Klanten, dat facturen stuurde die sterk leken op de facturen van de Kamer van Koophandel. Op de factuur stond een 'Bijdrage KvK handelsregister' van 149 euro. Ook het logo leek op dat van de Kamer van Koophandel.⁴ Onderaan de factuur stond in kleine lettertjes dat het niet om een factuur maar om een aanbod ging. Dit betrof een massale poging tot fraude: deze 'namaak-KvK' was van plan 1,4 miljoen facturen te versturen. Een dergelijke massaliteit leidt ertoe dat niet iedereen er in hoeft te trappen om lonend te zijn. Al zou maar één procent van de ontvangers de factuur betaald hebben, dan zou dat nog steeds meer dan twee miljoen euro hebben opgeleverd. Voor de acquisitiefraudeur geldt vaak: hoe massaler hoe beter.
- Vrij recent werd grootschalig gewaarschuwd voor de facturen van het 'Nederlandse Bedrijven Register'. Dit bedrijf belooft bedrijfsgegevens, die meestal toch al openbaar zijn, op te nemen in een online bedrijvenregister. Binnen 14 dagen dient de ontvanger van deze 'factuur' een bedrag van 279,65 euro te betalen.⁵ In kleine lettertjes staat onderaan de factuur vermeld: 'Indien u met deze aanbieding akkoord bent gelieve het bedrag binnen 14 dagen over te schrijven naar het volgende rekeningnummer:...'

² www.fraudemeldpunt.nl/kenniscentrum

³ Voor meer voorbeelden van trucs en werkwijzen van fraudeurs: www.fraudemeldpunt.nl/acquisitiefraude-via-de-telefoon

⁴ Zie voor een voorbeeld van deze spookfactuur: www.fraudemeldpunt.nl/campaignhosting.nl/app/webroot/themed/fraudemeldpunt/files/user_generated/Spooknotas/Kantoor_voor_Klanten_KvK.pdf

⁵ www.telegraaf.nl/mijnbedrijf/11333407/___Nepfacturen___in_omloop___html

Op de website van het Steunpunt Acquisitiefraude staan nog veel meer voorbeelden van spooknota's:
www.fraudemeldpunt.nl/overzicht-spooknota-s-gemeld-bij-saf

Zoals uit de bovenstaande voorbeelden blijkt is de werkwijze van acquisitiefraudeurs vaak geraffineerd. Er wordt bewust vanuit verschillende landen gewerkt, zodat een effectieve aanpak moeilijker wordt. Soms wordt er met katvangers gewerkt, waarbij naam en rekeningnummer van een persoon buiten de organisatie tijdelijk gebruikt worden. Een veel gebruikte truc is het wekken van de suggestie dat er al een zakelijke relatie bestaat, bijvoorbeeld omdat een collega eerder reeds akkoord is gegaan. Soms wordt gesuggereerd dat het om een jaarprijs gaat, terwijl in de kleine lettertjes staat dat het bedrag per maand moet worden betaald. Vaak beschikt de organisatie over een mooie website en komt de malafide club op het eerste oog professioneel over. Soms krijgt de ondernemer die fors betaalt voor een advertentie ook daadwerkelijk een druk van het betreffende tijdschrift, waarin zijn advertentie prijkt. Van de beloofde oplage blijkt echter niets te kloppen. Het tijdschrift ploft slechts bij de adverterende ondernemer op de deurmat en verder bij niemand anders. Of de toegestuurde spooknota belandt op de grote stapel en wordt in de drukte snel getekend en betaald door de medewerker die de administratie doet. Ondernemers die er eenmaal zijn ingeluisd, ervaren dat zij daarna nog vaker benaderd worden. Kennelijk worden deze bedrijfsgegevens doorgegeven aan andere malafide ondernemers. Het lijkt er dus op dat de boeven vaak samenwerken en gegevens van potentiële slachtoffers delen.

LEEST U DE KLEINE LETTERTJES **MAAR!**

CIJFERS EN IMPACT

Hoewel de exacte omvang van acquisitiefraude moeilijk is te meten zijn er wel degelijk goede schattingen te geven. Uit het overzicht van de meest voorkomende vormen van spooknota's op de website van het Steunpunt Acquisitiefraude blijkt al dat het zeker niet sporadisch voorkomt.⁶ Maar omdat er heel veel kleine fraudes gepleegd worden, blijft een groot deel nagenoeg onopgemerkt. De precieze totale omvang is dan ook moeilijk vast te stellen.

Niet bekend is hoeveel pogingen worden verricht om anderen tot betaling te bewegen zonder redelijke tegenprestatie. Evenmin is exact bekend hoe vaak er ook effectief betaald is en wat de totale schade bedraagt. Niet ieder slachtoffer meldt zich bij het Steunpunt Acquisitiefraude of bij de politie. Bovendien wordt deze vorm van fraude niet apart geregistreerd in de politiesystemen, dus ook de politie-informatie geeft geen inzicht in aard, omvang en dreiging van deze fraude.

Wat wel duidelijk is, is dat het voorkomt bij kleine en grote ondernemers. Maar ook particulieren, ziekenhuizen, scholen, kerken en overheidsinstellingen zijn regelmatig slachtoffer geworden. De opkomst van het internet en de globalisering spelen onmiskenbaar een rol in de toename van acquisitiefraude. Het wordt voor fraudeurs steeds eenvoudiger om vanuit verschillende landen te werken en over grote afstanden informatie over potentiële slachtoffers te verkrijgen en hen te benaderen.

ECONOMISCHE SCHADE

In de eerste drie jaar dat het Steunpunt Acquisitiefraude bestond kreeg het Steunpunt al meer dan 9.000 klachten van ondernemers. Inmiddels behandelt het Steunpunt bijna 11.000 dossiers in één jaar. Dat zegt volgens het Steunpunt nog niets over de totale omvang, omdat vermoedelijk slechts het topje van de ijsberg wordt gemeld.

De economische schade is zeer groot, zo blijkt uit alle schattingen. MKB Nederland vermoedt dat de totale schade door acquisitiefraude jaarlijks een half miljard bedraagt.⁷ Het Steunpunt Acquisitiefraude komt met een schatting van 400 miljoen euro per jaar; de onderzoekers van de Erasmus Universiteit Rotterdam erkennen deze schatting.⁸ Hoe groot de totale economische schade precies is kan dus niet vastgesteld worden, maar dat het om aanzienlijke bedragen gaat is duidelijk. Hoewel deze praktijk groeiende is en tegenwoordig vaker zal voorkomen dan enkele jaren geleden, kan wel vastgesteld worden dat de ministers van Justitie en Economische Zaken de zaak zwaar onderschatten.⁹

PSYCHISCHE SCHADE

De totale schade door acquisitiefraude is niet alleen in geld uit te drukken. Mensen die het slachtoffer worden van deze geraffineerde werkwijze voelen zich belazerd en worden zo ook psychisch beschadigd.

⁶ www.fraudemeldpunt.nl/overzicht-spooknota-s-gemeld-bij-saf

⁷ 'Preventieve maatregelen horizontale fraude', Intraval, in opdracht van het WODC, 2010. Dit rapport is online te vinden op: www.wodc.nl/images/1741_volledige_tekst_tcm44-303981.pdf

⁸ 'Misleidende Handelspraktijken. Een onderzoek naar aard, achtergronden en aanpak van acquisitiefraude in Nederland'. Huisman & Van de Bunt, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2009, p. 45.

⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2006-2007, Aanhangsel van de Handelingen, nummer 1329.

Slachtoffers voelen zich vaak ‘dom’ en stellen zich de vraag hoe het mogelijk is dat zij zich zo hebben laten oplichten. Uiteraard is deze vorm van fraude daardoor ook slecht voor het vertrouwen dat er op de markt moet zijn. Ondernemers en burgers voelen, nadat ze zijn opgelicht, meer wantrouwen jegens bedrijven die hen benaderen. Ook bedrijven die volkomen te goeder trouw zijn ondervinden hiervan hinder. Zij worden met argwaan bekeken – iets dat de handel schaadt.

Dat de impact op het slachtoffer vaak groot is, blijkt ook uit wetenschappelijk onderzoek.¹⁰ Slachtoffers die betaald hebben, doordat zij in de haast de kleine lettertjes niet hebben gelezen en in plaats van een factuur te betalen een langdurige overeenkomst zijn aangegaan, schamen zich en zitten vol ongeloof over het eigen handelen. Vooral de mensen die zichzelf als doorgewinterde ondernemers zien, begrepen niet hoe ze zich zo konden laten oplichten.

‘Ik was er helemaal ziek van, ik heb er de eerste keer niet van kunnen slapen; ik begreep niet hoe ik me zo in de maling heb kunnen laten nemen.’

Ook hebben veel slachtoffers wraakgevoelens, ingegeven door een gevoel van onmacht en onrecht. Dit wordt soms nog versterkt door de ervaringen op het politiebureau, als een agent een melding van acquisitiefraude niet serieus neemt met de opmerking dat het ‘civielrechtelijk’ is en dat de politie niets voor hen kan doen. Daarover is echter het laatste woord nog niet gezegd (zie volgende hoofdstuk van deze notitie).

¹⁰ ‘Slachtofferschap van fraude: een explorerend onderzoek naar de impact van diverse vormen van financieel-economische criminaliteit’, Kunst en van Dijk, INTERVICT, Universiteit van Tilburg, 2009.

GERICHTE AANPAK ACQUISITIEFRAUDE NODIG

VOORLICHTING

Vanzelfsprekend moet zoveel mogelijk voorkomen worden dat mensen het slachtoffer worden van acquisitiefraude. Dat kan door goede voorlichting te geven over het fenomeen en zijn verschijningsvormen, en door bijvoorbeeld actief waarschuwingen te laten uitgaan over actuele spooknota's. Precies dat is het wat het Steunpunt Acquisitiefraude dan ook doet. Het Steunpunt heeft een website waarop tips staan om acquisitiefraude te herkennen en waarop actuele waarschuwingen¹¹ en spooknota's worden gepubliceerd. Daarnaast kunnen burgers en bedrijven zich melden via Twitter bij het Steunpunt Acquisitiefraude. Zo kunnen ze via tweets geattendeerd worden op actieve criminelen. Ook zorgt het Steunpunt ervoor dat met enige regelmaat media worden geïnformeerd, waardoor een breed publiek kan worden bereikt. Dat gebeurde bijvoorbeeld bij de grootschalige mailing van het Nederlandse Bedrijven Register.

Ook de regering benadrukt stevast het grote belang van het geven van goede voorlichting om ondernemers weerbaar te maken tegen acquisitiefraude. Zo meldde de regering in antwoord op Kamervragen: 'Het gaat hier vaak om goed georganiseerde fraudeurs die zich niet snel laten afschrikken. De meest effectieve manier om deze fraude te bestrijden is door bedrijven van deze praktijken bewust te maken en zo te voorkomen dat zij slachtoffer worden.'¹²

Op de vraag of het strafrecht niet vaker zou moeten worden ingezet tegen deze fraudeurs antwoordt de minister van Veiligheid en Justitie, mede namens de minister van Economische Zaken: 'De bewijsbaarheid is in dergelijke gevallen vaak wel een probleem. Ook dit is een reden om bij de aanpak van dit type fraude vooral in te zetten op preventie.'¹³

Deze warme woorden van de regering over het belang van goede voorlichting en preventie, vertaalt zich echter niet in steun aan de instantie die deze voorlichting verzorgt en waarschuwingen laat uitgaan. Het Steunpunt Acquisitiefraude krijgt momenteel geen subsidie van de overheid maar moet zichzelf bekostigen, onder meer doordat ondernemers 'deelnemer' kunnen worden waardoor zij juridische hulp krijgen wanneer zij die nodig hebben. En hoewel de constatering van de minister over de problematische bewijsbaarheid terecht is, is daarmee natuurlijk geen grond voor het uitsluiten van opsporing en strafvervolgning gegeven.

Goede voorlichting is uiteraard van heel erg groot belang. Voorkomen is altijd beter dan genezen, zeker wanneer voorkomen kan worden dat ondernemers en anderen gedupeerd raken en het slachtoffer worden van fraude. Maar het kan niet bij voorlichting blijven. De voorlichting kan namelijk nooit zo uitmuntend zijn dat hiermee iedereen bereikt wordt en dat niemand meer het slachtoffer van acquisitiefraude wordt. Als er

¹¹ www.fraudemeldpunt.nl/actueel

¹² Tweede Kamer, vergaderjaar 2011-2012, Aanhangsel van de Handelingen, nummer 708.

¹³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2011-2012, Aanhangsel van de Handelingen, nummer 708.

naast voorlichting geen andere (afschrikwekkende) aanpak van acquisitiefraude komt, dan wordt feitelijk de fraudeur uitgenodigd om het maar gewoon te blijven proberen. In het beste geval trapt de ondernemer er niet in, maar dan probeert de fraudeur het net zo makkelijk bij een ander. Er is dus meer nodig dan voorlichting alleen. Het plegen van dit type fraude moet juridisch worden aangepakt.

CIVIELRECHTELIJKE AANPAK

Een ondernemer die denkt een factuur te betalen, zit soms tegen zijn zin vast aan een langdurig contract. Gedupeerden die zich bij de politie melden, krijgen nogal eens te horen dat de politie niets kan doen omdat het 'civiel' is. En het klopt dat met de huidige (straf)wetten de strafrechtelijke opsporing en vervolging van acquisitiefraude problematisch is. Maar het is wel de vraag of de gedupeerde ondernemer voldoende civielrechtelijke mogelijkheden heeft. Het blijkt niet mee te vallen om overeenkomsten, die door een spooknota of een andere vorm van acquisitiefraude overeen zijn gekomen, ongedaan te maken. Diverse artikelen in het Burgerlijk Wetboek zouden hierbij een rol kunnen spelen:

Artikel 3:33 BW – Beroep op het ontbreken van wilsovereenstemming

'Een rechtshandeling vereist een op een rechtsgevolg gerichte wil die zich door een verklaring heeft geopenbaard.'

De ondernemer kan zich er op beroepen dat hij niet de wil had om de overeenkomst te sluiten. Dat is echter niet eenvoudig aan te tonen.

Artikel 3:44 BW – Beroep op bedrog

'Een rechtshandeling is vernietigbaar, wanneer zij door bedreiging, door bedrog of door misbruik van omstandigheden is tot stand gekomen. [...]

Bedrog is aanwezig, wanneer iemand een ander tot het verrichten van een bepaalde rechtshandeling beweegt door enige opzettelijk daartoe gedane onjuiste mededeling, door het opzettelijk daartoe verzwijgen van enig feit dat de verzwijger verplicht was mede te delen, of door een andere kunstgreep. Aanprijzingen in algemene bewoordingen, ook al zijn ze onwaar, leveren op zichzelf geen bedrog op.'

De ondernemer kan proberen de overeenkomst te vernietigen omdat deze door bedrog tot stand is gekomen. Soms zijn er opzettelijk onjuiste mededelingen gedaan. Dit zal de ondernemer die zich hierop beroept echter moeten kunnen bewijzen en dat zal niet eenvoudig zijn.

Artikel 6:228 BW – Beroep op dwaling

'Een overeenkomst die is tot stand gekomen onder invloed van dwaling en bij een juiste voorstelling van zaken niet zou zijn gesloten, is vernietigbaar:

- a. indien de dwaling te wijten is aan een inlichting van de wederpartij, tenzij deze mocht aannemen dat de overeenkomst ook zonder deze inlichting zou worden gesloten;*
- b. indien de wederpartij in verband met hetgeen zij omtrent de dwaling wist of behoorde te weten, de dwalende had behoren in te lichten.'*

De ondernemer kan een beroep doen op dwaling. Net als bij bedrog moet de gedupeerde kunnen aantonen dat er door de malafide aanbieder een onjuiste mededeling is gedaan, die er toe heeft geleid dat de overeenkomst is gesloten, en dat deze overeenkomst niet zou zijn gesloten bij een juiste voorstelling van zaken.

Artikel 6:74 BW – Beroep op wanprestatie

'Iedere tekortkoming in de nakoming van een verbintenis verplicht de schuldenaar de schade die de schuldeiser daardoor lijdt te vergoeden, tenzij de tekortkoming de schuldenaar niet kan worden toegerekend.'

De ondernemer kan een beroep doen op wanprestatie. Indien immers wordt uitgegaan van een bestaand contract, dan wordt er meestal geen deugdelijke tegenprestatie geleverd door de malafide aanbieder. Maar ook dit biedt de ondernemer niet altijd soelaas, omdat de malafide aanbieder aantoonbaar moet zijn tekortgeschoten in het naleven van de overeenkomst en er als gevolg daarvan schade moet zijn geleden.

Deze wettelijke bepalingen blijken in de praktijk maar mondjesmaat tot positieve resultaten voor de gedupeerde ondernemer te leiden. Niet zelden blijft de ondernemer gebonden aan de overeenkomst. Vaak heeft de fraudeur een getekende overeenkomst of geluidsopname van een (geknipt) telefoongesprek om als bewijs op te voeren. In het betreffende contract staan de algemene voorwaarden vermeld, zij het soms in kleine lettertjes. Zeker wanneer reeds enkele termijnen zijn betaald (al dan niet per ongeluk) is de kans klein dat de ondernemer zijn vordering krijgt toegewezen.

Over het algemeen is de civiele actiebereidheid van gedupeerde ondernemers laag. Succes is immers niet verzekerd. En juridische procedures brengen ook aanzienlijke kosten met zich mee. Daarbij komt nog dat het de drukke ondernemer veel tijd en energie zal kosten die hij liever besteed aan ondernemen.

Sinds 15 oktober 2008 geldt in Nederland de Wet oneerlijke handelspraktijken. In deze wet staat uitgewerkt wanneer een handelspraktijk misleidend of agressief is, bijvoorbeeld als er cruciale informatie is weggelaten die noodzakelijk is 'om een geïnformeerd besluit over een transactie te nemen'. Ook mag de klant niet onder druk worden gezet om een product af te nemen. De Wet oneerlijke handelspraktijken beschermt dus tegen misleidende handelswijzen. Deze wet is echter alleen ter bescherming van consumenten; ondernemers kunnen zich hier niet op beroepen. Ook is de Consumentenautoriteit niet bevoegd om handhavend op te treden als het gaat om acquisitiefraude tegen ondernemingen.

STRAFRECHTELIJKE AANPAK

Zoals al eerder vermeld komt het regelmatig voor dat het slachtoffers van acquisitiefraude niet wordt toegestaan aangifte te doen, omdat de zaak volgens de agent op het politiebureau civielrechtelijk moet worden afgehandeld. Dat is niet altijd juist, al moet ook worden opgemerkt dat er geen specifieke strafbaarstelling is waar acquisitiefraude altijd onder valt. Dat hangt van de specifieke werkwijze van de fraudeur en de omstandigheden van het geval af.

In 2007 antwoordt toenmalig minister van Justitie Hirsch Ballin op Kamervragen:

*'Overigens is acquisitiefraude een vorm van oplichting waarvan de opsporing tot het werkerterrein van de politie behoort. Als er een aangifte binnenkomt, zal indien daartoe aanleiding wordt gevonden door de politie tot informatieverzameling worden overgegaan.'*¹⁴

Dat klinkt positief. Maar de praktijk is weerbarstiger. Lang niet alle vormen van acquisitiefraude blijken binnen de reikwijdte van de huidige strafwet te vallen. Dat merken niet alleen de gedupeerden die nul op het rekest krijgen op het politiebureau. Dat erkent ook minister Opstelten van Veiligheid en Justitie in antwoord op Kamervragen van Sharon Gesthuizen (SP):

*'Overigens merk ik op dat de gevallen die hier worden aangeduid met acquisitiefraude vaak niet strafrechtelijk te sanctioneren zijn. Het handelen kan weliswaar betiteld worden als onbetamelijk en maatschappelijk ongewenst, maar is vaak geen oplichting in strafrechtelijke zin. Mede om deze reden wordt bij de aanpak van acquisitiefraude vooral ingezet op preventie.'*¹⁵

Ook de onderzoekers Huisman en Van de Bunt concluderen dat gedupeerden in het strafrechtelijk traject tegen hindernissen aanlopen. Uit een eigen aangifteonderzoek, waarin een gefingeerde acquisitiefraude-zaak aan 25 politiekorpsen is voorgelegd, blijkt dat de politie afhoudend reageert bij het opnemen van de aangifte. In slechts twee gevallen werd het verhaal direct als een vorm van oplichting herkend. In de andere gevallen werd geantwoord dat er geen aangifte mogelijk was, omdat het geen strafbaar feit zou betreffen.¹⁶

Twee strafbepalingen in het Wetboek van Strafrecht komen in aanmerking bij acquisitiefraude:

Artikel 326 Wetboek van Strafrecht – Oplichting

'Hij die, met het oogmerk om zich of een ander wederrechtelijk te bevoordelen, hetzij door het aannemen van een valse naam of van een valse hoedanigheid, hetzij door listige kunstgrepen, hetzij door een samenweefsel van verdichtfels, iemand beweegt tot de afgifte van enig goed, tot het verlenen van een dienst, tot het ter beschikking stellen van gegevens, tot het aangaan van een schuld of tot het teniet doen van een schuld, wordt, als schuldig aan oplichting, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vijfde categorie.'

Artikel 225 Wetboek van Strafrecht – Valsheid in geschrifte

'Hij die een geschrift dat bestemd is om tot bewijs van enig feit te dienen, valselijk opmaakt of vervalst, met het oogmerk om het als echt en onvervalst te gebruiken of door anderen te doen gebruiken, wordt als

¹⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 2006-2007, Aanhangsel van de Handelingen, nummer 1329.

¹⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 2011-2012, Aanhangsel van de Handelingen, nummer 364.

¹⁶ 'Misleidende Handelspraktijken. Een onderzoek naar aard, achtergronden en aanpak van acquisitiefraude in Nederland'. Huisman & Van de Bunt, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2009, p. 8.

schuldig aan valsheid in geschrift gestraft, met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vijfde categorie.'

Aan een strafrechtelijke veroordeling op basis van een van deze bepalingen worden hoge eisen gesteld. Bij oplichting bijvoorbeeld moet de kwaadaardige intentie bewezen worden alsmede het gebruik van een van de genoemde oplichtingsmiddelen. Meestal levert de malafide aanbieder wel enige tegenprestatie, waardoor deze niet volledig aantoonbaar tekort is geschoten. Ook van het vervalsen van 'een geschrift dat bestemd is om tot bewijs van enig feit te dienen' is niet vaak sprake. Strafrechtelijke veroordelingen voor acquisitiefraude zijn dan ook spaarzaam.

In België heeft men er voor gekozen een specifieke strafbepaling in te voeren om dit probleem het hoofd te bieden. Sinds 17 september 2011 geldt in België het verbod van oneerlijke marktpraktijken om adverteerders te werven:

*'Het is verboden voor een onderneming ofwel rechtstreeks, ofwel via een betalingsformulier, een bestelformulier, een factuur, een aanbod, algemene voorwaarden, een voorstel tot verbetering of elk ander soortgelijk document, adverteerders te werven om hen in gidsen, adressenbestanden, telefoonboeken of soortgelijke lijsten of bestanden op te nemen, zonder ondubbelzinnig aan te geven dat deze werving een aanbod van overeenkomst tegen betaling uitmaakt en zonder in het vet en het grootste lettertype dat in het document wordt gebruikt de duur van de overeenkomst en de hieraan verbonden prijs te vermelden.'*¹⁷

In de toelichting op deze wet schrijft indienster mevrouw Van der Auwera (CD&V) dat deze wet is geïnspireerd op de Oostenrijkse praktijk, waar het wetgevend initiatief 'uiterst succesvol is gebleken'. Sinds de invoering van deze bepaling in Oostenrijk zou de problematiek van reclameronselaars in Oostenrijk fel zijn verminderd.¹⁸ In vertaling luidt de Oostenrijkse tekst:

'Het is verboden om te adverteren (reclame te maken), met het oog op zaken of voor concurrentie-doeleinden, voor registratie in registers, zoals een gouden gids, een telefoonboek of vergelijkbare registers, met het gebruik van een betalingsformulier, betalingsopdracht, factuur, offerte voor correctie of vergelijkbaar middel of om zulke registraties direct aan te bieden zonder dat tevens duidelijk wordt gemaakt in vergelijkbare grafische vorm en in heldere en ondubbelzinnige bewoordingen dat dergelijke advertentie slechts het aanbod voor een contract is.'

Ook stelt mevrouw Van der Auwera in haar toelichting dat het om een vorm van misleiding en bedrog gaat die 'een ernstige impact heeft op de economie van het land'. Daarom wordt er een geldboete gekoppeld aan een inbreuk op deze wet. De indienster van deze wet noemt deze strafsancie 'noodzakelijk om reclameronselaars af te schrikken'.

Het zou interessant zijn te onderzoeken of ook in Nederland, naar Oostenrijks en Belgisch voorbeeld, een dergelijke bepaling in de wet kan worden opgenomen. Malafide aanbieders die willens en wetens ondernemers (proberen te) belazeren, moeten een forse boete tegemoet kunnen zien. Wel moet worden opgemerkt dat deze wettelijke bepalingen in Oostenrijk en België specifiek gericht zijn op het werven van adverteerders. De aan een ondernemer toegestuurde spookfactuur, waarmee geen overeenkomst wordt aangegaan maar slechts eenmalig betaling van een factuur voor niet verrichte diensten wordt gevraagd, lijkt niet hieronder te vallen. Tegelijkertijd is het zo dat het sturen van een dergelijke spooknota nu al gemakkelijker dan de frauduleuze werving als strafbaar feit kan worden vervolgd.

DE ROL VAN DE BANKEN EN DE KAMER VAN KOOPHANDEL

De aanpak hoeft niet alleen van de benadeelde partij zelf (civielrechtelijk) of van de overheid (strafrechtelijk) te komen. Om te voorkomen dat fraudeurs nieuwe slachtoffers maken met hun kwalijke praktijken, mag ook de medewerking worden gevraagd van anderen, zoals de banken en de Kamer van Koophandel.

Van de banken mag worden verlangd dat zij een twijfelachtige betaling per direct in de wacht zetten totdat er meer duidelijkheid is over de rechtmatigheid. Wanneer is vastgesteld dat er (mogelijk) sprake is van acquisitiefraude zou het rekeningnummer geblokkeerd moeten kunnen worden en moet inzage in het betalingsverkeer aan de politie worden verstrekt, zodat inzichtelijk wordt welke personen schade hebben

¹⁷ Belgisch Staatsblad, 7 september 2011, nummer 2011/11333, bladzijde 56595. Online te vinden op: www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2011062316&table_name=wet

¹⁸ www.lachambre.be/FLWB/pdf/53/0735/53K0735001.pdf

geleden en wat de omvang is van de fraude. Het moet malafide aanbieders verboden worden om een (nieuw) acceptgirocontract af te sluiten om te voorkomen dat zij eenvoudig de malafide praktijken voort kunnen zetten.

Ook van de Kamer van Koophandel mag worden verwacht dat zij een actievare rol gaat vervullen. Voorkomen moet worden dat fraudeurs nieuwe slachtoffers maken. Dat betekent ook dat we moeten voorkomen dat een bedrijf, wanneer het eenmaal ontmaskerd is als dekmantel voor fraude, zichzelf opdoekt en onder een andere bedrijfsnaam verdergaat. De Kamer van Koophandel zou een signalerende en waarschuwendende rol kunnen spelen, met de mogelijkheid om politie en justitie te wijzen op malafide praktijken.

INTERNATIONALE AANPAK

Criminaliteit houdt zich doorgaans niet aan de landsgrenzen. Dat geldt zeker ook voor financieel-economische criminaliteit. Omdat de werkwijze van fraudeurs internationaler wordt, moet de aanpak van fraude ook internationaler worden. Er bestaan al veel afspraken voor politie en justitie om internationaal samen te werken, vooral binnen de Europese Unie. Maar in de praktijk kan samenwerking en informatie-uitwisseling worden verbeterd.

SP-Europarlementariër Dennis de Jong heeft zich in het Europees Parlement ingespannen voor een betere aanpak van acquisitiefraude.¹⁹ Een gezamenlijke Europese aanpak op dit punt is noodzakelijk.²⁰ De Europese richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken moet aangescherpt worden. Als op Europees niveau in regels kan worden vastgelegd dat het op misleidende wijze werven van adverteerders (acquisitiefraude) of het toesturen van spooknota's verboden is, heeft het voor de fraudeur geen zin om zich op papier te vestigen in het land waar deze strenge regels nog niet bestaan. Ook moeten de regels over oneerlijke handelspraktijken, die op dit moment alleen consumenten beschermen, ook gaan gelden voor ondernemers.

Nederland heeft met het Steunpunt Acquisitiefraude een effectief meldpunt voor gevallen van acquisitiefraude. Het Steunpunt kan dan waarschuwingen versturen om grotere schade te voorkomen, maar ook informatie verzamelen over fraudeurs en deze kennis delen met de politie. Ook in andere Europese landen zouden dergelijke meldpunten moeten worden ingericht, die natuurlijk zouden moeten samenwerken om de krachten te bundelen, informatie te verspreiden en criminelen sneller aan te kunnen pakken. Dat voorstel werd ook al gedaan op de MKB-dag op 19 maart 2012, georganiseerd door de SP en MKB-Nederland.²¹

DE CDA-NOTITIE OVER ACQUISITIEFRAUDE EN SPOOKFACTUREN

Gedurende de totstandkoming van deze notitie publiceerde CDA-Kamerlid Koppejan zijn notitie over acquisitiefraude en spookfacturen.²² Dat verplicht ons hier kort in te gaan op de voorstellen van het CDA. De heer Koppejan doet veel goede voorstellen om het hardnekkige probleem van acquisitiefraude en spookfacturen tegen te gaan. Dat verdient een compliment. Ook Koppejan lijkt ervan overtuigd dat het niet bij het zorgen voor goede voorlichting kan blijven. Het CDA is, zo blijkt, voorstander van aangifte en daadwerkelijke vervolging van de fraudeurs en stelt ook voor een specifieke strafbaarstelling op te nemen. Dat zou een oplossing moeten zijn voor het probleem dat de strafbaarheid van acquisitiefraude op dit moment gemakkelijk kan worden betwist, zoals Koppejan stelt. Die analyse is ook door ons in deze notitie gemaakt. Het 'entameren van een rechterlijke uitspraak op strafbaarheid' lijkt ons op dit moment minder zinnig, omdat het van de omstandigheden van de gewraakte actie afhangt of de fraude wel of niet reeds onder de huidige strafwet valt. In het voorstel van een specifieke en duidelijke strafbaarstelling van acquisitiefraude, zodat over de strafwaardigheid in de toekomst geen misverstand meer kan bestaan, vinden we elkaar. Er worden door het CDA geen voorstellen gedaan om de capaciteitsproblemen bij de politie aan te pakken.

Een goed voorstel is ook om de Wet oneerlijke handelspraktijken uit te breiden, zodat niet alleen consumenten, maar ook ondernemers hierdoor beschermd gaan worden. Wat de SP betreft wordt niet alleen de Nederlandse wet maar ook de Europese richtlijn uitgebreid. In het Europees Parlement heeft de SP dit reeds voorgesteld.

¹⁹ www.sp.nl/dennisdejong/nieuwsberichten/9931/110705-europees_rapport_over_detailhandel_gemiste_kans_voor_kleine_bedrijven.html

²⁰ www.telegraaf.nl/mijnbedrijf/10502206/_Nepfactuur_via_Europa_beter_uit_te_bannen_.html

²¹ www.sp.nl/economie/nieuwsberichten/11581/120319-sp_en_mkb_nederland_nederland_moet_mkb_proof_worden.html

²² www.cda.nl/Actueel/Nieuws/Nieuwsbericht/2012/4/15/CDA_pakt_spookfacturen_aan.aspx

Het voorstel om de kennis binnen KvK's/ondernemerspleinen te benutten is wat ons betreft te vaag. Juist omdat er bij de medewerkers van de Kamers van Koophandel veel kennis aanwezig is over mogelijke fraudeurs, is het belangrijk hen meer bevoegdheden te geven om signalen van fraude te mogen melden. Dat mag nu niet. Voor dit SP-voorstel – reeds gedaan in de SP-notitie over faillissementsfraude²³ – bestond vooralsnog geen Kamermeerderheid.

Koppejan noemt in zijn notitie tot twee keer toe de motie van PvdA-Kamerlid Recourt²⁴ die de regering oproept de wet zo aan te passen dat bij een overeenkomst, die onder invloed van een oneerlijke handelspraktijk tot stand is gekomen, voor de consument automatisch het recht ontstaat de overeenkomst ongedaan te maken. CDA'er Koppejan lijkt onder de indruk van dit voorstel, gelet op het feit dat hij tot twee keer toe verkondigt dat dit ook zou moeten gelden voor bedrijven, stichtingen en ondernemers. Deze motie haalde een meerderheid in de Kamer door steun van GroenLinks, de PvdA, de Partij voor de Dieren, de PVV en de SP. Het CDA stemde op 27 maart 2012 tégen deze motie.

²³ Bedrog bij Bankroet, Sharon Gesthuizen en Michiel van Nispen 2011: www.sp.nl/service/rapport/110413_Bedrog_Bankroet.pdf

²⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 2011-2012, 32320, nr. 3.

VOORSTELLEN SP

VOORLICHTING: Goede voorlichting en het verspreiden van actuele waarschuwingen blijft van groot belang. Om deze voorlichting ook voor de toekomst zeker te stellen moet het Steunpunt Acquisitiefraude een jaarlijkse subsidie krijgen van de rijksoverheid. Een relatief kleine rijksbijdrage kan grote schade voor ondernemers voorkomen. En ook ondernemers zelf kunnen blijven bijdragen aan een goed functionerend steunpunt, bijvoorbeeld door lidmaatschap van het Steunpunt Acquisitiefraude of via het lidmaatschap van een ondernemersvereniging die op haar beurt meebetaalt.

BETERE CIVIELRECHTELIJKE BESCHERMING VOOR ONDERNEMERS: Niet alleen consumenten maar ook bedrijven moeten beschermd worden tegen misleidende en agressieve verkooppraktijken. Elementen uit de Wet oneerlijke handelspraktijken moeten van toepassing worden voor ondernemers, zodat ook ondernemers eenvoudiger onder overeenkomsten uit kunnen die op misleidende wijze tot stand zijn gekomen.

APARTE STRAFBEPALING: Naar Belgisch en Oostenrijks voorbeeld zou ook in Nederland het op misleidende wijze werven van adverteerders, alsmede het zonder enige grond toesturen van spooknota's, verboden moeten worden. Ook kan worden gedacht aan het strafbaar stellen van opzettelijk gepleegde misleidende handelspraktijken, voor zover deze grootschalig zijn gepleegd. Door een forse geldboete in het vooruitzicht te stellen voor deze praktijken kan dit mogelijk afschrikwekkend werken.

DIGITALE AANGIFTEMOGELIJKHEID UITBREIDEN: De mogelijkheden voor ondernemers om digitaal aangifte te kunnen doen van fraude moeten worden verbeterd. Daarbij kan eenvoudig een kopie van bijvoorbeeld een spooknota worden meegestuurd. Dat is makkelijker voor het slachtoffer, die de deur niet meer uit hoeft, maar ook makkelijker voor de politie die de informatie hiermee digitaal aangeleverd krijgt en daarmee eenvoudiger verbanden kan leggen. Bijkomend voordeel is dat niet op ieder politiebureau specialisten op het gebied van deze vorm van fraude aanwezig hoeven te zijn.

CAPACITEIT EN EXPERTISE POLITIE EN OM: Het mag niet meer voorkomen dat slachtoffers van fraude bij de politie worden weggestuurd omdat de fraude 'civielrechtelijk' moet worden aangepakt. Daarmee worden de slachtoffers namelijk voor de tweede keer gedupeerd. Bij zowel de politie als het OM zouden enkele medewerkers zich in acquisitiefraude moeten specialiseren.

BEROEPSVERBOD EN BESTUURSVERBOD VOOR FRAUDEURS: Om te vermijden dat fraudeurs hun kwalijke praktijken kunnen voortzetten, moet voorkomen worden dat zij nogmaals leiding gaan geven aan een onderneming.

PLUK DE DOOR FRAUDE VERKREGEN WINST: Misdaad mag niet lonen. Alle opbrengsten, die de fraudeurs door acquisitiefraude of andere vormen van fraude hebben verkregen, moeten worden afgepakt ('pluk-ze').

SAMENWERKING MET DE BANKEN: Bij signalen van fraude moet de bankrekening direct worden bevroren en zo nodig door justitie kunnen worden ingezien om de criminele geldstromen bloot te leggen. Ook mag met bewezen fraudeurs voortaan geen acceptgirocontract meer worden afgesloten.

SAMENWERKING MET DE KAMER VAN KOOPHANDEL: De Kamer van Koophandel moet momenteel toestaan dat malafide ondernemers hun nieuwe bedrijven inschrijven in het Handelsregister. Het zou voor medewerkers van de Kamer van Koophandel mogelijk moeten zijn om signalen van fraude te melden bij politie en justitie.

INTERNATIONALE AANPAK VERSTERKEN: De politieke en justitiële internationale samenwerking moet worden versterkt, omdat ook de fraudeurs steeds internationaler opereren. De Europese richtlijn oneerlijke handelspraktijken moet worden aangepast zodat deze ook ondernemers gaat beschermen. Ook in andere Europese landen zouden meldpunten voor acquisitiefraude moeten worden ingericht die samenwerken in één Europees meld- en coördinatiepunt acquisitiefraude.

SP

www.sp.nl

Snouckaertlaan 70
3811 MB Amersfoort
T. 088 243 55 55
F. 033 462 55 12

SP.